

„Ami késik, nem múlik” – Koszovóban sem

Biermann, Rafael: *Der künftige Status Kosovos – Vorberietung auf das Unvermeidliche. = Internationale Politik, 2000. 9. H. 51–57. p.*

A nemzetközi Koszovó-politikát 1989, vagyis az autonómia-törekvés előtérbe kerülése óta az az alaptétel uralja, miszerint Koszovó belső, „szubsztanciális” (vagyis „*de facto*”) autonómiájára van lehetőség (és csak erre van), míg önálló államalakulása, vagyis Jugoszláviából történő kiválása egyelőre békés úton nem valósítható meg. A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság területi integritását erősítette meg az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244-es számú határozata is, ugyanakkor a rambouillet-i tárgyalások során mindenki számára világossá vált, hogy ezt a helyzetet egyik fél sem hajlandó hosszú távon elfogadni és fenntartani: a szerbek szemében az albánok túl sokat kaptak, az albánok szerint viszont túl keveset. A tanulmány Koszovó elkerülhetetlen függetlenségének fényében vizsgálja a térség békéjének lehetőségét.

1999 elején Koszovó – Jugoszlávia részeként – átmenetileg, de meghatározatlan időre nemzetközi felügyelet alá került (az UNMIK- és a KFOR-erők jelenléte mellett), a terület jövője azonban teljesen bizonytalan. Annyit azért nagy bizonyossággal kijelenthetünk, hogy a térség már soha többé nem fog hegemon szerb uralom alatt állni. A koszovói albánok, akik szemében az 1998–1999-es etnikai tisztogatások tulajdonképpen az 1912–1913-as események megismétlődését jelentették, a jövőjükkel kapcsolatban csak és kizárólag a Jugoszláviától való immáron „*de jure*” elszakadást hajlandók elfogadni. A „*de facto*” függetlenséget csak átmeneti megoldásnak tekintik. A térségben tartózkodó nemzetközi erők célja ezzel szemben a soknemzetiségű Koszovó fenntartása. A békés egymás mellett élésre azonban sem a szerb kisebbség, sem pedig az albán többség nem hajlandó. A gordiuszi csomót egyedül Koszovó függetlenségének nemzetközi elismerése vághatná el, ennek helyességével kapcsolatban azonban számos kétely alakult ki az elmúlt évtized során:

- számolni kell Kína és Oroszország vétőjával az ENSZ Biztonsági Tanácsában;
- egyetlen nyugati politikus sem meri a nehezen elért balkáni status quót egy ilyen döntéssel veszélybe sodorni;
- a független Koszovó elismerése egyrészt aláásná a „*határok kizárólag békés úton történő megváltoztathatóságának*” nyugat-európai elvét, másrészt pedig láncreakciót indítana el, amely hasonló eseményekhez vezethetne Montenegróban, Bosznia-Hercegovinában vagy akár a Vajdaságban is.

Mindezek mellett meg kell említenünk a Koszovó elszakadása mellett szóló érveket is:

- korántsem biztos, hogy az egykori Jugoszlávia felbomlásának folyamata a mai állapotok szerint befejezettek tekinthető;
- Koszovó függetlenségének jogi elutasítása sem egyértelmű és megtámadhatatlan.

Ám biztosra vehető, hogy Koszovó függetlensége ma csak a szerbek akarata és törekvései ellenére, illetve a régió hosszú távú stabilitásának veszélyeztetése árán valósulhat meg. A problémát tovább bonyolítja, hogy Koszovó elszakadását minden bizonnyal a Nagy-Albánia-törekvések újbóli fellángolása követné egyrészt az albánok erős összetartozás-érzése miatt, másrészt pedig amiatt, hogy 1912–1913 óta az albánok fele nem saját hazájában él. Ez a folyamat pedig magával ragadná Észak-Macedóniát, Dél-Szerbiát, Montenegrót és magát Albániát is, és ezzel felborulna az egész Balkán területiális rend-

je, és jogos félelem alakulna ki Nagy-Albánia szomszédaiban. Ennek azonban ma még kicsi a valószínűsége, de az egyértelműnek tűnik, hogy nagyon sokáig nem lehet a Koszovó jövőjére vonatkozó nemzetközi döntést halogatni. Ennek több oka is van:

- a történelem is bizonyítja, hogy nem lehet egy népet sokáig megfosztani az önrendelkezési jogától;
- az albánok nem fognak hosszú távon a Koszovó protektorátusi státusával járó, Nyugat-Európától függő helyzetükkel megbékélni;
- Montenegró esetleges időközbeni függetlenné válása precedenst teremthet az elszakadásukért harcoló albánoknak.

Ugyanakkor a jelenlegi helyzet fenntartása mellett szól az, hogy az UNMIK- és a KFOR-erők kivonása – ami Koszovó függetlenségének egyik előfeltétele lenne – az etnikai harcok azonnali kiújulásához vezetne.

Összefoglalásul elmondható, hogy Koszovó függetlenségének nemzetközi elismerése elkerülhetetlen. A jelenlegi helyzet még nem érett meg erre, éppen ezért a Nemzetközi Közösség legfontosabb feladata most az, hogy az egész térséget felkészítse erre, az egész Balkán jövőjét meghatározó eseményre, illetve hogy a szerbek és az albánok bevonásával kidolgozza az Európa békéjét és stabilitását legkevésbé veszélyeztető megoldást. Ennek érdekében először a koszovói albánok felelősségtudatát és önállóságérzését kell erősíteni, illetve stabilizálni kell a demokráciát a poszt-Milošević-i Jugoszláviában.

Nagy-Albánia megszületését pedig az Európai Unió azzal előzheti meg, hogy Macedónia és Albánia számára olyan integrációs lehetőségeket és elérhető célokat fogalmaz meg, amelyek hatására Koszovó függetlenségének időpontjára az albánok lakta területek egyesítése lekerül ezen országok politikai napirendjéről. Ez és a demokrácia szempontjából kedvező szerbiai folyamatok adhatnak csak reményt Koszovó jövőjének mindenki számára elfogadható rendezésére a következő évtizedben.

Vadász Rezső

Afrika az etnicitás prizmájában: a francia álláspont és a vita időszerűsége

Otayek, René: L'Afrique au prisme de l'ethnicité : perception française et actualité du débat. = La Revue internationale et stratégique, 2001. 43. no. 129–142. p.

A világ egészére kiterjedő gazdasági globalizmus uniformizáló kultúrája – függetlenül az újmarxista, liberális stb. megközelítésektől – önkéntelenül előhívja az éledő identitáske-resés, a nacionalizmus erősödését.

Miért ne zajlana ugyanígy a szubszaharai térségben mindez? Az etnicitás kérdései azonban sajátos kódok és folyamatok közepette merülnek föl. Az afrikai társadalmakban – gyakran úgy tűnik – a heterogén etnikum akadályt jelent a demokratizálódásban. Márpedig ez azt is cáfolhatatlanul jelzi, hogy a pluralista szociokultúra számára a demokrácia mint politikai rendezőelv, valamint a fejlődés és a megállapodottság kívánalma, egyszerűen „nem kompatibilis”. Egyébként ennek a gondolatnak meglehetősen régi hagyománya van; John Stuart Millnél pl. már 1862-ben megjelenik. De Chirac elnök is felhívta a figyelmet az afrikai többpártiság veszélyeire legutóbb elefántcsontparti tartózkodásakor. Szerinte ugyanis az nem képes az etnikumok közötti törésvonalak fel-számolására.